

Pla d'acció enfront de la infecció pel VIH i les altres ITS 2021-2030

José Luis Martínez Alonso, Núria Teira Esmatges, Paula Lletjós Botey i Rosa Mansilla Lou

Programa de Prevenció, Control i Atenció al VIH, les ITS i les Hepatitis Víriques (PCAVIHV). Agència de Salut Pública de Catalunya. Departament de Salut

Introducció

Les infeccions de transmissió sexual (ITS) constitueixen una epidèmia global amb una prevalença que va en augment en tots els països del món. El document [Desenvolupament d'estratègies mundials del sector de la salut sobre el VIH, l'hepatitis viral i les infeccions de transmissió sexual per al període 2022-2030](#)¹ de l'Organització Mundial de la Salut (OMS) proposa eliminar les ITS com a problema de salut pública l'any 2030 i assolir, per a aquell any, els objectius següents: cap complicació ni cap mort relacionada amb les ITS, cap discriminació associada a les ITS i accés universal efectiu de la població als sistemes de prevenció i tractament de les ITS.

El [Pla d'acció enfront del VIH i altres ITS 2021-2030](#),² aprovat per la Comissió Interdepartamental de la Sida a Catalunya (CISC), és el full de ruta de les actuacions que cal dur a terme en els propers anys en resposta al VIH/sida i les altres ITS.

La finalitat d'aquest Pla d'acció és facilitar l'adopció i la implementació de les mesures necessàries per reduir la incidència de la infecció pel VIH i per altres ITS, facilitar l'accés precoç al tractament i millorar la qualitat de vida de les persones infectades, així com reduir l'estigmatització associada a aquestes infeccions mitjançant l'acció comunitària per a la inclusió social.

Procés d'elaboració

L'elaboració del Pla s'ha dut a terme en un procés de treball conjunt amb els membres de la CISC i altres experts, dirigit i coordinat pel Programa de prevenció, control i atenció al VIH, les ITS i les hepatitis víriques (PCAVIHV) de l'Agència de Salut Pública de Catalunya (ASPCAT). Amb aquesta finalitat, s'ha dut a terme un procés participatiu amb un ventall ampli d'agents implicats en la resposta al VIH i les ITS a Catalunya, en què s'han aplicat tècniques de recerca qualitativa i s'han generat espais de consulta amb professionals amb experiència en els àmbits sanitari i social: salut pública, epidemiologia, atenció primària i especialitzada i teixit associatiu.

Aquest procés, en el qual han participat prop de 200 persones, ha disposat dels elements següents:

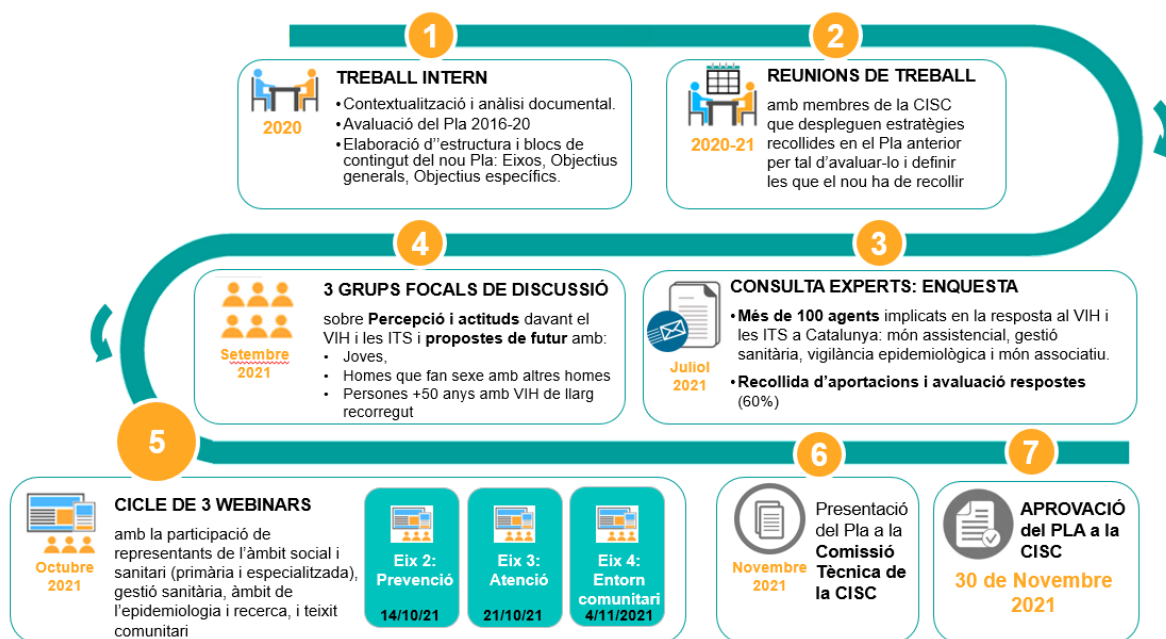
Revisió documental dels plans estratègics del VIH en l'àmbit estatal i internacional per analitzar-ne l'estructura, els enfocaments i principis orientadors. Així mateix s'ha fet una revisió del seguiment del Pla anterior i dels seus indicadors per analitzar-ne les fortaleeses i les oportunitats de millora.

Qüestionari en línia adreçat a agents sanitaris i socials, amb l'objectiu de recollir les opinions amb relació a l'estructura, els enfocaments i els continguts del Pla.

Tres grups de discussió amb poblacions considerades clau: joves, població de més de 50 anys amb el VIH de llarg recorregut i gais, bisexuals i homes que tenen sexe amb homes.

Tres seminaris web sobre els eixos d'actuació del Pla relacionats amb la prevenció, l'atenció i l'entorn comunitari i amb l'objectiu d'identificar els principals reptes i les propostes de millora en la resposta al VIH i les altres ITS incorporant l'experiència i les veus de tots els agents implicats.

Les aportacions sorgides en el qüestionari, grups de discussió i seminaris web han estat analitzades i han enriquit el contingut d'aquest Pla.

Aquest document està en concordança amb els resultats de l'avaluació dels plans anteriors; amb el [Pla del Govern](#),³ amb els objectius, les prioritats i les orientacions del [Pla de salut 2021-2025 de la Generalitat de Catalunya](#),⁴ el [Pla interdepartamental i intersectorial de salut pública \(PINSAP\)](#),⁵ la situació epidemiològica a Catalunya informada pel [Centre d'Estudis Epidemiològics sobre les Infeccions de Transmissió Sexual i Sida de Catalunya \(CEEISCAT\)](#),⁶ que s'explica en detall a l'article d'aquesta publicació, el [Pla de prevenció i control de la infecció pel VIH i les ITS 2021-2030 a Espanya del Ministeri de Sanitat](#)⁷ o les [recomanacions de l'OMS amb relació a les ITS](#)⁸ i d'[ONUSIDA sobre el VIH](#),⁹ dels [Centers for Disease Control and Prevention \(CDC\) sobre VIH i ITS](#)¹⁰ i de l'[European Centre for Disease Prevention and Control \(ECDC\) sobre el VIH i les altres ITS](#).¹¹

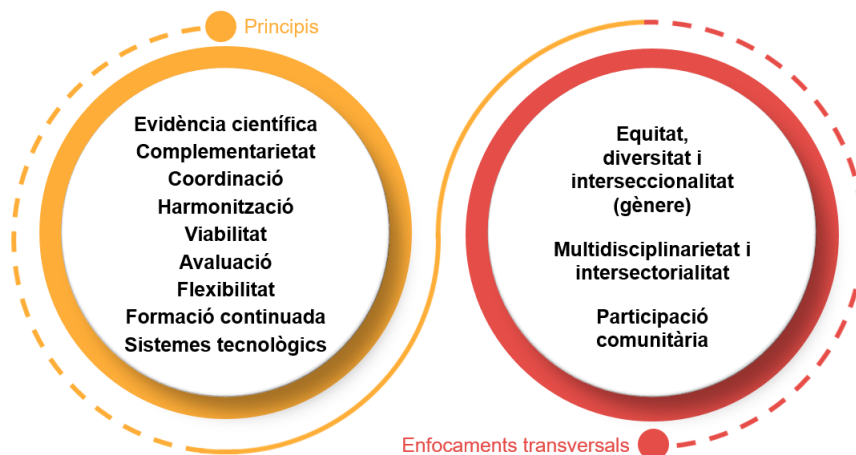
Principis transversals

És fonamental adequar les accions a les necessitats en els diferents contextos, atendre la diversitat de la població i actuar respectant els principis ètics de qualsevol actuació sanitària, social i educativa. Amb aquesta finalitat, el Pla incorpora uns principis transaccionals, bàsics i indispensables per poder actuar des del respecte i la idoneïtat i que s'observen de manera transversal en tot el Pla i també uns enfocaments transversals

que s'han d'incloure en el disseny i l'aplicació de les accions resultants de cada eix d'actuació.

Els **principis transversals** són els que han d'orientar els objectius per garantir que les actuacions del Pla estiguin basades en l'evidència científica, que arribin a tota la població i que afavoreixin la implementació d'actuacions de caràcter intersectorial.

Els **enfocaments transversals** fan referència a la mirada que ha d'inspirar totes les accions del Pla.

Objectius i eixos

L'objectiu general del Pla és disminuir la incidència, la morbiditat i la mortalitat relacionada amb la infecció pel VIH i les altres ITS a Catalunya.

És en aquest sentit que el Pla d'acció s'organitza en quatre eixos que ordenen i inclouen les polítiques, estratègies i actuacions necessàries per a la consecució dels objectius per a aquest període:

Eix 1**Monitoratge, avaluació i recerca**

Millorar el monitoratge i l'avaluació, i establir innovacions en la recerca

Eix 2**Prevenció del VIH i altres ITS**

Reduir la incidència i el retard diagnòstic

Eix 3**Atenció a les persones**

Millorar l'atenció integral i la qualitat de vida de les persones que viuen amb VIH i altres ITS

Eix 4**Entorn comunitari**

Promoure una resposta social constructiva fomentant la inclusió social i la reducció de l'estigma

Eix 1. Monitoratge, avaluació i recerca

Els sistemes de vigilància formals del VIH i les ITS, juntament amb altres estudis observacionals en poblacions clau, estudis de recerca aplicada *ad hoc*, i l'anàlisi de dades programàtiques, permeten generar informació no solament sobre la morbimortalitat, sinó també sobre els seus determinants, un element clau per informar i avaluar les polítiques de salut sobre aquestes infeccions a Catalunya. En aquest sentit, els indicadors de la Declaració de Dublín i les corresponents cascades de serveis esdevenen dues eines imprescindibles per monitorar l'accés al diagnòstic i al tractament del VIH i, en general, la resposta institucional i comunitària a l'epidèmia i l'assoliment dels objectius 95-95-95 de cara a l'any 2025.

Per assolir l'objectiu de l'eix 1 i poder monitorar i avaluar l'epidèmia del VIH i les ITS i els seus determinants a Catalunya, cal dissenyar i implementar noves metodologies i nous projectes de recerca operativa i aplicada per millorar els sistemes de monitoratge i avaluació del VIH/ITS, així com potenciar la col·laboració interdisciplinària, en què destaquï el rol clau dels centres sanitaris (hospitals, atenció primària), les ONG i altres grups de treball nacionals i internacionals.

Objectius de l'eix 1

Objectiu 1:
Monitorar i avaluar
l'epidèmia del VIH i les
ITS i els seu determinants

- Mantenir i millorar la **vigilància epidemiològica** del VIH/ITS mitjançant els sistemes de vigilància formals i altres estudis observacionals.
- Mantenir el **monitoratge conductual** del VIH i altres ITS en poblacions clau.
- Mantenir i millorar el **monitoratge i l'avaluació del diagnòstic** del VIH i altres ITS.
- Monitorar **l'ús i l'efectivitat del tractament** del VIH i de la infecció pel VHC.
- Mantenir i millorar la **distribució** i la **disseminació de la informació**.
- Elaborar els **indicadors nacionals** per al monitoratge i l'avaluació del VIH i altres ITS.

Objectiu 2:
Promoure la recerca
aplicada interdisciplinària
en l'àmbit de la prevenció
i el control del VIH i les
ITS

- **Generar i analitzar informació** dirigida al disseny i la implementació de polítiques basades en l'evidència.
- Potenciar el treball en xarxa i interdisciplinari dels **grups de recerca** i dels òrgans implicats.

Eix 2. Prevenció de noves infeccions

La prevenció combinada s'estableix com una de les estratègies més efectives en la resposta al VIH. ONUSIDA la defineix com el conjunt d'actuacions fonamentades en els drets humans i en l'evidència científica que promou intervencions biomèdiques, comportamentals i estructurals, per tal de respondre a les necessitats de prevenció de la infecció pel VIH i les altres ITS en persones i comunitats específiques.

Aquest Pla d'acció prioritza la prevenció combinada ja que l'oferta de múltiples intervencions basades en l'evidència i en programes integrals té un major impacte en la transmissió del VIH que la implementació d'una sola estratègia.

Tant la prevenció combinada del VIH i d'altres ITS com la promoció de la salut afectiva i sexual cal fomentar-les des d'un enfocament positiu de la sexualitat, holístic i no només biomèdic, tenint en compte els determinants socials de la salut, i dotant de recursos els professionals per al seu abordatge.

Cal continuar garantint que les persones infectades pel VIH i altres ITS coneguin al més aviat possible el seu estat serològic per tal de poder-les incorporar a l'atenció i al tractament a través de circuits àgils. És fonamental informar la població quan i on fer-se la prova, centrar els serveis de detecció en aquells grups poblacionals més exposats i potenciar les estratègies de detecció precoç per disminuir les oportunitats de diagnòstic perdudes, sobretot en aquelles situacions en què es detecta una malaltia que podria associar-se a una infecció pel VIH.

Objectius de l'eix 2

Objectiu 3: Promoció de la salut sexual

- Millorar la visibilitat i accessibilitat a la **informació basada en l'evidència**.
- Prevenir la **violència de gènere** i formar en **salut afectiva sexual** als infants i adolescents.
- Millorar la **salut sexual** en la població infanto-juvenil.

Objectiu 4: Prevenició de la transmissió del VIH i les altres ITS

- Prevenir la **transmissió per via sexual**.
- Prevenir la **transmissió** relacionada amb el **consum de drogues**.

Objectiu 5: Detecció precoç de les infeccions pel VIH i les altres ITS

- Fomentar la detecció en **centres comunitaris**.
- Fomentar la detecció en la **xarxa sanitària normalitzada**.
- Diversificar les **estratègies de diagnòstic** del VIH i altres ITS.
- Fomentar el **diagnòstic precoç en els contactes sexuals** de les persones infectades pel VIH i les altres ITS.

Eix 3. Atenció a les persones

El diagnòstic precoç, els tractaments i el seguiment acurat dels pacients amb el VIH n'han modificat l'evolució cap a un problema de salut crònic, que comporta, entre d'altres, una aparició de comorbiditats sistèmiques, trastorns de salut mental, envelliment precoç i un augment de la fragilitat. És necessari fer un abordatge integral, holístic i biopsicosocial de la salut, de qualitat, específic i multidisciplinari, que tingui en compte els determinants de la salut i de la qualitat de vida i que promogui el desenvolupament d'hàbits de vida saludables.

La millora de la qualitat de vida de les persones amb el VIH passa per prevenir, diagnosticar i tractar comorbiditats, però també per eliminar l'estigmatització i la discriminació que s'hi relacionen.

Pel que fa a les ITS, cal impulsar les actuacions destinades a prevenir-les, diagnosticar-les i tractar-les precoçment, ja que sovint passen desapercebudes i de vegades provoquen complicacions com la cronificació i la infertilitat, i deterioren la qualitat de vida i restringeixen l'autonomia de les persones sobre la seva sexualitat.

La coordinació entre nivells assistencials i la formació continuada i estructurada dels professionals s'han identificat com a cabdals per assolir l'objectiu d'aquest eix, potenciar la participació de les persones afectades en la millora del sistema sanitari que els ha de proporcionar les cures i reorientar el model d'atenció centrat en la persona i no només en els problemes de salut.

Objectius de l'eix 3

Objectiu 6:

Garantir una **atenció integral i de qualitat**

- Millorar l'**atenció integral** de les persones que viuen amb VIH.
- Garantir l'**equitat territorial** en l'atenció a les ITS .

Objectiu general de l'eix: promoure una resposta social constructiva al VIH i altres ITS fomentant la inclusió social, així com fer front a l'estigmatització.

En el sistema de salut la interacció i la confiança entre totes les administracions i tots els agents és essencial i, en aquest context, la participació comunitària aporta proximitat a les necessitats reals dels ciutadans i esdevé un eix central del sistema.

La participació comunitària es defineix com el procés a través del qual diferents agents de la comunitat s'involucren –de manera directa o indirecta– en la presa de decisions, la planificació, el disseny, la coordinació, la implementació i l'avaluació dels serveis usant mètodes de consulta, col·laboracions i/o empoderament. Aquesta participació ha de permetre que, partint dels coneixements i experiències de les comunitats locals, les organitzacions comunitàries i el teixit social, es pugui avançar en el coneixement de la

diversitat de la comunitat i identificar interlocutors representatius que participin en la detecció de necessitats i prioritats locals en els espais previstos normativament i en d'altres *ad hoc*.

En definitiva, l'establiment d'aliances, el treball conjunt i la retroalimentació entre les institucions, les entitats comunitàries i la societat civil, amb l'objectiu de fomentar l'empoderament i la participació de les persones implicades és fonamental per promoure una millora de la qualitat de vida de les persones afectades, per adoptar mesures eficients en la resposta al VIH i les altres ITS en el seu conjunt i per eliminar les situacions d'estigmatització i discriminació que s'hi associen.

Objectius de l'eix 4

Objectiu 7:

Optimitzar les **polítiques d'intervenció comunitàries i locals**

- Garantir el **suport estratègic, econòmic i tècnic** a les intervencions comunitàries i locals.

Objectiu 8:

Impulsar les mesures necessàries per **evitar la serofòbia**

- Reduir l'**estigma i la discriminació**.

Avaluació

El Pla d'acció enfront del VIH i altres infeccions de transmissió sexual 2021-2030 inclou un sistema de seguiment i avaluació en dos àmbits d'intervenció diferenciats:

1. A partir d'indicadors clau seleccionats segons criteris d'oportunitat, utilitat, validesa, fiabilitat, especificitat, sensibilitat, mesurabilitat i disponibilitat de les dades.

Es tenen en compte diferents dimensions d'anàlisi:

2. A partir d'indicadors de seguiment (procés) del grau de desenvolupament i/o implantació de les accions i dels objectius específics (resultats), que han de permetre conèixer l'evolució i el ritme del grau d'assoliment dels objectius i accions definides.

El sistema de seguiment i d'avaluació ha de permetre obtenir informació anual i prendre decisions amb relació a les necessitats d'actualització i incorporació de noves accions durant el període d'implementació, que per a aquest Pla és de deu anys.

L'avaluació del Pla preveu analitzar periòdicament els indicadors clau i el grau de seguiment de les actuacions previstes i la consecució dels objectius, i es fa una èmfasi especial en una anàlisi específica de l'assoliment dels objectius d'ONUSIDA per a l'any 2025, a través d'una avaluació intermèdia i d'una avaluació final el 2030.

Implantació

L'èxit de la resposta enfront del VIH i les altres ITS es fonamenta en la responsabilitat compartida i la col·laboració d'un ampli ventall d'agents implicats; és per això que les accions previstes requereixen la participació i el compromís de tots els estaments per desplegar les actuacions que permetin l'assoliment dels objectius fixats.

En la primera fase de creació d'aquest Pla s'han dissenyat els objectius generals, els específics i les accions que han de facilitar-ne la consecució i que recull aquest document.

En una segona fase, de desplegament del Pla (2021-2022), es preveu:

- Identificar les actuacions en curs i/o de nova creació en col·laboració i consens amb els agents implicats que despleguin les accions previstes. Aquestes actuacions han de ser realistes, adaptades, eficients i basades en l'evidència científica.
- Definir un mapa d'agents responsables i col·laboradors segons les actuacions identificades.
- Definir indicadors d'avaluació per a cadascuna de les accions.

En una tercera fase de desplegament (2022-2030) s'ha de fer una planificació operativa periòdica amb tots els agents implicats en cadascun dels objectius.

El seguiment d'aquest Pla d'implantació és anual i es fa en funció dels indicadors que es defineixen en el desplegament.

Referències bibliogràfiques

1. Developing global health sector strategies on HIV, viral hepatitis and sexually transmitted infections for 2022-2030. Disponible a: <<https://www.who.int/news/item/27-05-2021-developing-global-health-sector-strategies-on-hiv-viral-hepatitis-and-sexually-transmitted-infections-for-2022-2030>> [Citat: 4 febrer 2022]
2. Comissió Interdepartamental de la Sida a Catalunya. Pla d'acció enfront del VIH i altres ITS 2021-2030. Disponible a: <https://salutpublica.gencat.cat/web/.content/minisite/aspcat/vigilancia_salut_publica/vih-sida-its/Pla-dAccio-enfront-del-VIH-i-altres-ITS-2021-2030_ok.pdf> [Citat: 4 febrer 2022]
3. Pla de Govern de la XIV Legislatura. Departament de la Presidència. Disponible a: <<https://govern.cat/govern/docs/PdG.pdf>> [Citat: 4 febrer 2022]
4. Pla de salut 2021-2025 Departament de Salut. Disponible a: <http://salutweb.gencat.cat/ca/el_departament/Pla_salut/pla-de-salut-2021-2025/> [Citat: 4 febrer 2022].
5. Pla Interdepartamental i Intersectorial de Salut Pública (PINSAP) [Internet]. Agència de Salut Pública de Catalunya (ASPCAT). Disponible a: <http://salutpublica.gencat.cat/ca/sobre_lagencia/Plans-estrategics/pinsap/> [Citat: 4 febrer 2022]
6. Monitoratge i avaluació del VIH i les ITS - CEEISCAT [Internet]. Agència de Salut Pública de Catalunya (ASPCAT). [citat 7 febrer 2022]. Disponible a: <http://salutpublica.gencat.cat/ca/ambits/vigilancia_salut_publica/vih-sida-its-hv/Monitoratge-i-avaluacio/ceeiscat> [Citat: 4 febrer 2022]
7. División de Control de VIH, ITS, Hepatitis Virales y Tuberculosis (DCVIHT) Ministerio de Sanidad. Plan de prevención y control de la infección por el VIH y las ITS 2021-2030 en España. Disponible a: <https://www.sanidad.gob.es/ciudadanos/enfLesiones/enfTransmisibles/sida/planNaISida/Plan_de_Prevenccion_y_Control1.pdf> [Citat: 4 febrer 2022]
8. OMS | Estrategia Mundial del Sector de la Salud contra las Infecciones de Transmisión Sexual, 2016-2021. WHO. World Health Organization. Disponible a: <<http://www.who.int/reproductivehealth/publications/rtis/ghss-stis/es/>> [Citat: 4 febrer 2022]
9. Global AIDS Strategy 2021-2026 — End Inequalities. End AIDS. | UNAIDS. Disponible a: <<https://www.unaids.org/en/resources/documents/2021/2021-2026-global-AIDS-strategy>> [Citat: 4 febrer 2022]
10. National HIV/AIDS Strategy (2022-2025) [Internet]. 2021 [citat 7 febrer 2022]. Disponible a: <<https://www.hiv.gov/federal-response/national-hiv-aids-strategy/national-hiv-aids-strategy-2022-2025>> [Citat: 4 febrer 2022]

11. Developing a national strategy for the prevention and control of sexually transmitted infections. European Centre for Disease Prevention and Control; 2019. Disponible a: <<https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/developing-national-strategy-prevention-and-control-sexually-transmitted>> [Citat: 4 febrer 2022]